

BOŽÍ PRIATELIA

Slovenské martyrologium

Viliam Judák

sestra Agnieszka	
Oravský mučeník	139
Ján Tranoscius-Tranovský (1656? – 1682).....	
Nasledovník Svorada	
Ladislav Söréni (1670 – 1752).....	151
Verný syn Panny Márie	
František Beluš (1830 – 1873).....	163
Každý je povolaný k svätosti	
bl. Miriam Terézia Demjanovičová (1901 – 1927).....	173
Miloval Slovensko	
Otakar Prohászka (1858 – 1928).....	185
Vzorný bohoslovec	
brat Andrej Alojz Chmel' (1913 – 1939).....	197
Život v Božích rukách	
bl. Sára Salkaháziová (1899 – 1944).....	211
„Nemôžem opustiť svoj ľud“	
Ján Nemec (1911 – 1944).....	222
Slovenská Mária Goretti	
Anna Kolesárová (1928 – 1944).....	231
Milovali Krista až do zabudnutia seba	
František Munk (1895 – 1945)	
Tomáš Dezider Munk (1924 – 1945).....	240
Pastier duší – pastierom kráv	
Mikuláš Jozef Lexmann OP (1899 – 1952).....	254
Obetoval sa za iných	
Alfonz Paulen (1913 – 1954).....	264

Pastier duší – pastierom kráv

MIKULÁŠ JOZEF LEXMANN OP
(1899 – 1952)

Svetové a ani slovenské dejiny nepísali len verejne známe osobnosti stojace pri dôležitých historických medzníkoch, ktorých mená sa dostali do učebníc dejepisu a sú pripomínané či oslavované štátnymi predstaviteľmi. Minulosť je tiež dielom obyčajných ľudí, ktorí sa na prvý pohľad ničím neodlišovali od ostatných. Napriek tomu zanechali po sebe nezmazateľnú stopu a výsledky ich skromnej a často nenápadnej práce sú badateľné dodnes. Počas života tieto osobnosti, ich prínos a činy ocenil iba málokto.

Také sú i životné osudy pátra Mikuláša Jozefa Lexmanna, ktorý sa narodil v Bobote medzi Bánovcami nad Bebravou a Trenčianskymi Teplicami 28. októbra 1899

v remeselnickej rodine Alojza Lexmanna a Márie, rodenej Fridrichovej.

Bol prvorodený z ôsmich detí. Matka ako 16-ročné dievča túžila zasvätiť svoj život Bohu ako rehoľná sestra, no jej rodičia s tým nesúhlasili. Pán Boh jej to však vynahradil, lebo až štyri jej deti sa rozhodli pre rehoľný stav. Dvaja synovia sa stali dominikánmi, dcéra Mária dominikánkou a ďalšia dcéra Brígita školskou sestrou De Notre Dame. Matka bola terciárka a horliteľka posvätného ruženca. Ako 44-ročná ovdovela. Napriek nelahkému životu sa dožila vysokého veku, zomrela 103-ročná v roku 1983.

Jozef Lexmann ako 17-ročný prijal 8. novembra 1916 v dominikánskom kostole v rakúskom Grazi habit a rehoľné meno Mikuláš. Tam si vykonal noviciát. Po krátkom pobytu v maďarskom Szombathelyi nastúpil na štúdia filozofie a teológie vo Viedni a v Grazi.

Po kňazskej vysviacke Mikuláš ešte pokračoval v teologických štúdiách a v roku 1924 začalo jeho požehnané pôsobenie v dominikánskom kláštore v Košiciach. Postupne sa stal najaktívnejším kňazom v komunite, o čom svedčí napríklad rozmanitosť jeho pastoračných aktivít za rok 1928: misie v Turni (v maďarčine), duchovné cvičenia pre dievčenskú mariánsku kongregáciu, duchovné cvičenia pre slovenskú inteligenciu, pre baníkov, májové kázne v slovenčine i v maďarčine, duchovné cvičenia pre robotníkov na Podkarpatskej Rusi, spovedanie baníkov v Žakarovciach, októbrové kázne, prednášky z filozofie či vedenie latinsko-filozofického krúžku pre dospelejších intelligentov.

Dominikáni sú *Ordo praedicatorum*, rehoľa kazateľov. Ich poslaním je šíriť lásku kázaním pravdy, pričom

za predpoklad úspechu považujú žiť medzi tými, ktorým kážu, prežívať ich chudobu. V duchu dominikánskej spírituality páter Mikuláš pomáhal ľuďom v najrozličnejších oblastiach života. Celoživotné vzdelávanie je pre dominikánov formou askézy. Páter Mikuláš sa vypracoval na univerzálneho vzdelanca a staral sa o vzdelanie svojich zverencov v pastoračnej službe. Zachovali sa spomienky, že ak bolo treba, doučoval aj chémiu, skúšal mladých z fyziky či optiky, pripravoval ich na skúšky z jazykov. Popri rodnej slovenčine hovoril vo viacnárodnostnom prostredí perfektnou spisovnou maďarčinou alebo nemčinou, bol vynikajúcim latinčinárom, ovládal zrejme francúzštinu a možno aj iné jazyky.

Ked' sa Mikuláš Lexmann 4. júla 1933 stal priorom košického dominikánskeho kláštora, mal veľké zásluhy na rozvoji slovenského kultúrneho náboženského života v Košiciach. K dominikánskemu kostolu dal totiž postaviť kultúrne stredisko Veritas, ktoré sa postupne stalo najvýznamnejším centrom kultúrneho života v meste. Organizoval tam premietanie filmov, hralo sa tam divadlo, organizovali sa prednášky, stretávala sa tam mládež - terciáni i ruženčiari.

Svojou dobrosrdečnou a veselou povahou páter Mikuláš pritiahoval najmä mládež. Mal veľké ambície a nadanie spolčovať deti a mládež do rozličných spolkov. V Košiciach založil skauting. Bol veľkou autoritou, v jeho prítomnosti deti cítili zodpovednosť za všetko, čo robia. Chodievali s ním na výlety spojené s krátkymi modlitbami, nedelu čo nedelu chodili po poobedňajšej pobožnosti húfne do Veritasu, kde páter Mikuláš premietal nábožné filmy i zábavné chaplinovky, aj ich sám vysvetľoval.

SLOVENSKÉ MARTYROLÓGIUM

Hudba bola prostriedkom kultúrneho rozvoja detí. Mikuláš mal naštudovanú hudobnú teóriu a hlasovú výchovu, v rozhlase prednášal o slovenských cirkevných a ľudových piesňach. Založil a viedol detský tamburášsky súbor, ktorý dosiahol popularitu; väčšie dievčatá hrávali v mandolínovom súbore, pre chlapcov bola dychovka. Bola to forma hudobnej výchovy detí, zároveň aj príprava na dôstojné slávenie liturgie hodbou, na čom pátrovi Mikulášovi veľmi záležalo. Mládež hrávala divadlo, páter Mikuláš režíroval. Zámerom bolo, aby sa kresťanský život neobmedzoval len na priestor chrámov, ale aby evanjeliová radosť zo života prenikla aj profánny kultúrny svet.

Páter Mikuláš pôsobil ako starosta združenia Orol a usiloval sa o rozvoj kresťanskej a národnej kultúry.

Páter Mikuláš bol človekom s pohľadom upretým do nebies, no pevne stojacim na zemi. Mal dobre vyvinutý zmysel pre praktické veci. Na Dominikánskom námestí dal postaviť prvú modernú krytú tržnicu. Tiež sa zaujímal o využitie nových technických vymožeností v pastorácii. Bol prvým kňazom s vodičským oprávnením v Košiciach a propagoval zavedenie automobilizmu do duchovnej správy. V priestoroch Košickej charity, o ktorej zriadenie sa zaslúžil, viedol pre nezamestnaných a nemajetných teoreticky i prakticky šoférsky kurz, pričom využíval najskôr požičané, neskôr kláštorné auto.

Kedže v Košiciach jestvoval Aeroklub Masarykovej leteckej ligy a ponúkal možnosť získať kurz pilota, páter Mikuláš 28. novembra 1935 úspešne zložil pilotské skúšky a stal sa tak prvým rehoľníkom pilotom v ČSR.

Popri radostných okamihoch svojho rehoľného života musel čeliť aj niektorým nepríjemným situáciám, pretože

popri svojej obľúbenosti mal aj viacerých neprajníkov, ktorí vlastne neboli jeho osobnými nepriateľmi, ale usilovali sa znížiť vplyv Cirkvi.

V roku 1936, keď sa mu skončil úrad priora, bol preložený do Znojma. Tam využil možnosť študovať na Masarykovej univerzite v Brne, kde absolvoval prvy semester učiteľstva pre stredné školy, a keď bol v roku 1937 preložený do Prahy, pokračoval na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity. Popri štúdiu a bežnej pastoračnej službe bol aj poradcom Centra katolíckej kinematografie.

Na začiatku vojny dostal povolávací rozkaz do armády ako pilot. Nemci ho verbovali do Luftwaffe a páter Mikuláš mal veľký problém sa tomu vyhnúť. Na jar roku 1939 musel z Čiech odísť, pretože zo strany gestapa mu hrozilo zatknutie pre jeho vlastenecké kázne (tak je to naznamenané z neskorších výsluchov pátra Mikuláša zo strany Štátnej bezpečnosti).

Z Prahy sa dostal do Šopronu v Maďarsku, kde však neboli verejne činní z obáv pred Nemcami. Pracoval tam ako knihovník a archivár. Neskôr bol preložený do dominikánskeho kláštora vo Vašváre, kde pôsobil ako kaplán a katechéta. Koncom októbra 1944 ho poslali opäť do jeho obľúbených Košíc (patrili do Maďarska), kde pôsobil až do násilnej likvidácie kláštorov v roku 1950.

Obyvateľstvo tam terorizovala extrémna pronemecká Strana šípových krížov. Páter Mikuláš sa usiloval zachrániť čo najviac ľudí pred popravami, bez ohľadu na ich politickú alebo náboženskú príslušnosť. V krypte pod dominikánskym kostolom pripravil úkryt pred bombardovaním, kde boli aj sociálne zariadenia. Odpratal ľudské kosti, natiahol elektrické vedenie, postaral sa o vetranie. Vchod bol

za javiskom Veritasu. Skrývalo sa tam asi dvadsať ľudí, ku koncu si tam zachránili život aj ďalší.

Z tohto ľažkého vojnového obdobia sa pátrovi Mikulášovi pripisuje aj záchrana života mladého človeka Jozefa Zeleňa ml., ktorý sa mal hlásiť v kasárňach, aby potom narukoval do Nemecka. Jeho otec ho však ukryl doma, medzitým však syn ochorel na týfus a bolo ho potrebné pred smrťou zaopatríť. Zavolali teda pátra Mikuláša, ktorý pri vychádzaní z domu stretol príslušníkov gestapa, ktorí robili prehliadky domov. Páter sa im prihováral po nemecky a upozornil ich, že v dome zaopatrola chorého na týfus. Gestapáci sa toho zlákli a odišli. Naštastie mladý Jozef Zeleň chorobu prekonal a za záchrannu života vďačil pátrovi Mikulášovi.

Po vojne sa páter Mikuláš usiloval obnoviť činnosť Veritasu, čo sa mu podarilo už len čiastočne. Bol dobrým diplomatom pri rokovaniach medzi Cirkvou a štátnymi úradmi (napríklad pri zakladaní vysokých škôl v Košiciach). V roku 1946 sa zaslúžil o založenie časopisu *Sväty ruženec* ako periodika ružencových bratstiev a dominikánskych terciárov. Bol jeho zodpovedným redaktorom až do zákazu roku 1948.

V duchu ideálov zbližovania národov propagoval esperanto a založil esperantský krúžok ako netradičnú formu pastorácie mládeže. Organizačne zabezpečil v Košiciach kongres slovenských esperantistov so svätou omšou a spevami v esperante za účasti 300 delegátov.

Po februári 1948 čoraz viac narastal tlak komunistického štátu na Cirkev s úsilím o jej diskreditáciu. Už nič nebránilo, aby sa v plnej miere prejavila zúrivosť komunistických ideológov proti „triednemu nepriateľovi“, medzi

ktorými bola na prvom mieste Cirkev. Na Slovensku sa tieto opatrenia realizovali oveľa tvrdšie ako v Čechách, pretože religiozita na Slovensku bola oveľa väčšia.

Tieto tendencie zasiahli aj pátra Mikuláša, ktorý sa v spomínanom časopise dotýkal aj týchto nespravodlivých tém. Najskôr ho vypočúvali na košickej ŠtB a 18. februára 1948 prišiel z odboru Poverenictva vnútra v Bratislave d'alekopis, ktorý nariadoval zatknutie pátra Mikuláša Lexmanna a zároveň precíznu domovú prehliadku. Mali ho čím skôr, ako nebezpečného, eskortovať do Bratislavu. Aj počas vyšetrovacej väzby sa brat Mikuláš modlieval posvätný ruženec. Kedže mu osobné veci zobrali, urobil si ho z kúska špagáta a chleba. Krížik vyrobil z chlebovej kôrky. Po mesačnej väzbe ho nakoniec prepustili a koncom apríla 1948 prišla na Krajský súd v Košiciach žiadosť o ďalší výsluch. Stále ho totiž upodozrievali z účasti na založení Slovenskej národnej ligy.

Neuplynul ani rok a znova sa ocitol vo vyšetrovaní ŠtB, tentoraz z dôvodu údajnej trestnej činnosti jeho mladšieho brata Rafaela Gregora Lexmanna, dominikána, ktorému sa podarilo uniknúť pred zatknutím v Trenčíne. Meno pátra Mikuláša sa objavilo aj pri vyšetrovaní ilegálnej organizácie laického apoštolátu Rodina, ktorú založil chorvátsky jezuita Tomislav Kolakovič.

Najväčšou ranou v živote pátra Mikuláša bola známa „barbarská noc“ z 13. na 14. apríla 1950, ktorej cielom bola likvidácia mužských a následne i ženských reholí v ČSR. Najskôr sa ocitol v sústredovacom kláštore, ktorý bol vytvorený v kapucínskom kláštore v Pezinku a potom v Báči. Neskôr bol presunutý do Podolínca, a keďže mal vodičský preukaz a v kláštore nebolo čím kúriť, pátrovi

dali prieplustku, aby zaobstaral kurivo. Páter Mikuláš Lexmann sa dostal aj k sestrám dominikánkam sústredeným v Kostolnej pri Trenčíne. Aj tam sa prejavil jeho žartovný charakter. Prišiel v civile a sestra Antónia, ktorá bola podobne ako on silnejšej postavy, mu požičala svoj habit. Sestrám, ktoré prišli neskôr k obedu, s úsmevom povedala, že majú „novú priorku“.

V roku 1951 sa Mikuláš Lexmann ocitol na zozname 71 „reakčných a neprevychovateľných“ rehoľníkov, ktorí mali byť presunutí do Čiech, čo sa aj stalo, a páter sa ocitol v českých Králikoch na hraniciach s Poľskom. Tam zapojili sústredených rehoľníkov do polných prác a do práce v lese.

V roku 1952 tam bolo sústredených 101 rehoľníkov. Napriek tomu, že páter Mikuláš bol už vtedy ťažko chorý na srdce, trpel na vysoký krvný tlak, ťažko dýchal a chodil s palicou, zaobchádzali s ním veľmi surovo a musel vykonávať ťažké práce. Matka pátra Mikuláša napísala zmocnenovi list a prosila ho o zmiernenie. Poslali ho pášť kravy. Štátny zmocnenec s cynickou zlomyseľnosťou nút il pátra Mikuláša vystupovať v horúčave do strmého kopca za kramami. Z pasienkov sa páter vrátil úplne zničený. Nadránom sa už nemohol postaviť ani slúžiť svätú omšu: celebroval ju pri nom iný kňaz.

Páter Mikuláš si uvedomoval, že zomiera. Sedel s ovisnutou hlavou. Keď mu ju chcel ktosi podoprieť, odvetil: „Nechaj, patrí sa, aby Pánov služobník predstúpil pred neho so sklonenou hlavou.“ Postupne mu trípli končatiny, cítil, ako mu jedna ruka odumiera. Povedal: „Odumiera ako prvá, asi viac zhrešila.“

Lekári odporúčali domáce liečenie. Bez súhlasu Miesteho národného výboru v Bobote to však nebolo možné.

Vtedajší predseda MNV však súhlas odmietol vydáť so slovami, že „do dediny farára nepustí“. Bolo to v júni 1952. Páter Mikuláš sa však do rodnej dediny napriek zákazu čoskoro dostal, aj keď až po smrti. Zomrel 17. júla 1952 vo veku 53 rokov.

V matrike zosnulých Rímskokatolíckeho farského úradu v Bobote sa ako príčina smrti uvádza arterioskleróza. Za týmto slovom je čiarka a voľné miesto, akoby tam niekto chcel niečo pripísať, ale nakoniec si to rozmyslel.

Vtedy žila ešte jeho matka, ktorá s veľkou bolestou, ale hrdinsky prijala túto správu a odovzdala do Božej vôle. Páter Mikuláš si želal, aby ho pochovali v rodnom Bobote. Množstvo jeho rodákov, ktorí čakali jeho prevoz telesných pozostatkov, hoci bola žatva v plnom prúde, nešli v ten deň na pole, ale vytvorili špalier po oboch stranách cesty. Aj takto chceli vyjadriť podčakovanie svojmu rodákovi za to, že nezradil vieru a ostal verný Bohu a Cirkvi.

Pohreb sa konal 21. júla 1952. Pochovali ho po boku jeho otca. Jeho telo bolo vystavené na ulici, kedže ŠtB ho nedovolila vystaviť v rodnom dome. Rodnému bratovi dominikánovi, ktorý prišiel na pohreb v sprievode strážnikov, tiež nebolo dovolené ísť k matke ani sa rozprávať s nikým osamote, len v prítomnosti strážnikov.

Meno pátra Mikuláša Jozefa Lexmanna je uvedené v medzinárodnom zozname dominikánskych mučeníkov 20. storočia. Život tohto vynikajúceho dominikánskeho kňaza poukazuje na to, že radostnú zvest evanjelia možno ohlasovať najrozmanitejším spôsobom a že pritom sa netreba obávať ani nových progresívnych foriem. Preto mu právom patrí označenie, ako je to uvedené na tabuli, ktorú odhalili v rodnom Bobote 21. júla 2012 na múre farského

SLOVENSKÉ MARTYROLÓGIUM

kostola: „Priekopník nových foriem šírenia Božieho slova, vzdelanec, pedagóg, redaktor, letec, fotograf, kinofikátor, organizátor kultúrneho života a záchrancu ľudských životov.“ Podobne bola odhalená tabuľa aj v Košiciach 16. augusta 2013 na budove kultúrneho centra Veritas.

Toto svedectvo – *martyrológium* – našich čias nemožno zamlčať. Je to svedectvo o Kristovi žijúcemu vo svojej Cirkvi aj na Slovensku v osobe kňaza – dominikána pátra Mikuláša Jozef Lexmanna. Bohu vdaka za jeho život, ktorý je pozvaním pre nás všetkých žiť, namáhať sa a trpieť pre hodnoty, ktoré sú trvalé.